

SELECCIÓ DE TEXTOS

EL DESCUIT TRÀGIC

Bon punt l'editor Alier va tenir llest el tiratge del número extraordinari del seu periòdic, celebrant la mil·lèsima vegada de sortir a la llum aquella publicació, va estendre'n un exemplar damunt del taulell i, mirant-se l'imprès, el bon home va somriure, satisfet.

Veritablement, li feia goig l'obra, amb aquelles pàgines tan ben confeccionades i amb l'esplendidesa dels gravats. Allí s'ostentava el retrat dels fundadors del periòdic, ja històrics, i el dels actuals redactors. Però tot de sobte, Alier, en l'esclat de la satisfacció, fixant l'esguard i recordant, va sentir-se ferit, i es donà cop al front amb les dues mans.

No s'havia pensat a incloure al número mil·lenari el retrat de Joan Groll, l'antic i gran caricaturista que durant anys havia col·laborat en aquella publicació i que en els seus començaments havia contribuït, més que ningú, a arrelar-la amb la seva fama i la seva traça de dibuixant, i que sempre hi havia tingut tant d'amor! ¿Com dintre el metòdic i previsor Alier se n'havia oblidat, i per què ningú dels confeccionadors no l'hi havia fet notar, recordant-li a temps la falta, en el seu règim d'editor i director?

El descuit d'aquell poeta castellà, al qual hom va publicar un sonet mancant-hi un vers, bo i havent, com a autor, revisat dues vegades la prova impresa, no podia comparar-se amb el cas d'inconsciència esdevingut al noble cuitadà Alier! Quin compromís! Quina pena! Pobre Joan Groll, si sabia que sortia a llum el número mil del seu estimat i protegit periòdic sense constar-hi ell entre els retrats dels fundadors! De segur que es moriria del disgust, trobant-se orb i malalt en la vellesa! Descuit terrible, que sols es podia explicar sabent que Groll, de molt de temps, no podia anar a la redacció a refermar l'amistat amb els seus antics companys fent acte de presència, i tenint en compte que la humilitat i la modèstia també el privaven de reclamar que no l'oblidessin en la dissort, mentre que els actuals redactors, ells mateixos, havien curat de no mancar en efígie en aquell número que per mil vegades glorificava la vida de la popular publicació!

No hi havia altre recurs que anul·lar tot el tiratge i fer l'edició de bell nou, incloent-hi el retrat de Joan Groll. Allò reportaria considerable pèrdua material i, a més, obligaria a ajornar la sortida del número del periòdic que, durant anys, del seu començ fins llavors, cada setmana, sempre havia aparegut a la venda en dia fix; però Alier estava completament resolt a pagar el seu descuit, més que amb diners i trencament de mètode, amb el seu honor d'amic i d'editor, realitzant tots els sacrificis necessaris. I va entrar al taller corrent, desesperat, donant ordre que cremessin tota l'edició d'aquell número.

— És que aquest home s'ha tornat boig? —va dir-se el regent de la impremta, fixant la vista en el disposador, amb forta estranyesa.

— Cremeu-la! Cremeu-la de seguida! —tornava a manar Alier—. Que no se'n tregui cap exemplar!

— Impossible de complir, senyor: el vostre fill ja se n'ha endut un —va descobrir l'impressor a l'influent individu que de tal manera tan inesperada missió li encomanava.

La ferida es va enverinar en l'oient i picava de peus, nerviós.

— Maleït sigui el meu fill! Jo ha sortit el número!... ¿Per què heu permès que, abans d'hora, tragués del taller un exemplar del periòdic una persona que no fos jo?

— Oh, senyor Alier: ja podeu pensar que això és la falta més lleu, sabent vós que el vostre fill aquesta impaciència d'avui l'ha demostrada sempre que ell publica versos al setmanari!

— Teniu raó —va respondre l'editor amb el seu cor de pare—. Doncs no desfeu els motlles! Reformeu-los, sense perdre temps, poseu-hi un bon retrat del senyor Groll en lloc preferent, que al taller prou n'hi ha diversos clixés! De pressa! Encara que hàgiu de treballar tots els operaris tota aquesta nit, que ja ho recompensaré amb la deguda paga!

I novament picava de peus. I va alçar els braços en clamorosa expressió:

— Cap on haurà anat, ara, el meu fill? Sí, sí, cal que jo vagi cercant-lo!

En un moment es va posar l'abric i el barret, i va dirigir-se cap al seu domicili. El fill no hi era. Tampoc no va trobar-lo a l'Ateneu, on solia reunir-se amb els seus íntims amics, i allí li van dir que feia poc que havia marxat, acompanyat d'un d'ells, justament del poeta nebot de Joan Groll.

El sofriment trastornava Alier, i es notava que aquell individu ja no estava serè, per més que ell volgués imposar-se en si mateix. La idea del seu compromís li prenia tals proporcions que ja no li cabia al cap.

Suant en ple hivern i tremolant ensems, acalorat i corprès de temor, aquell home que sempre havia estat vist de manera tan diferent de com la fatalitat llavors el posava, pensà que ja sols se li oferia una via de salvació: anar a visitar el pobre Groll i confessar-li sincerament la feta, abans que se n'assabentés pels altres. El pecador procuraria disculpar-se explicant com s'havia esdevingut la cosa i fent avinent que es confeccionava una nova edició d'aquell número, esmenant la falta. Allò fóra quedar bé en el seu punt d'honor i en la noblesa de la seva amistat davant de l'artista, que no deixaria de dispensar-li un descuit en el batibull de la vida, i li agrairia més que mai la voluntat.

Pujà a un taxi i, au!, cap a aquella casa dels afores de la població, on residia el mestre esclau.

Mancat de vista i de salut, l'antic dibuixant passava les hores lènguidament, ja aclofat al llit, ja a la cadira poltrona, recordant la seva passada glòria que llavors, en l'esclavitud i en la misèria en què el tenien la natura i

el món, li posava la remembrança amb el poder del "maggiore dolore" que fa expressar Dant a Francesca de Rímini.

Quan a Groll se li va anunciar el visitant, cridant-li el seu nom, el cec, que es trobava científic, va alçar-se amb tota la seva vehemència i amb tot el seu esforç, allargant els braços.

— Hola, Alier! Ai! Ja no puc dir "venturosos ulls que us poden veure"! Diré "venturosos orelles que us poden oir i venturosos mans que us poden tocar"! Deixeu-me abraçar-vos en regreïment de la vostra demostració que no m'oblídeu! —va exclamar, enllaçant-lo, ensems que l'amic feia una extremitat—. Però, què us passa Alier?... Fora aprensions, que ja sabeu que el meu mal no és encomanadís!

— No tinc aprensions, benvolgut Groll! —va sospirar el visitant—. Permeteu-me que reposi una mica per a emprendre millor la conversa.

— Esteu cansat?... Però, no heu vingut en auto? Ah! Ja comprenc... Deu ser que heu estat tot el dia molt enfeinat acabant d'enllestir el número extraordinari del periòdic, oi? I, per íntima satisfacció, no heu volgut finir la tasca d'aquesta jornada sense venir a veure'm a mi, per avançar-me les primícies de la vostra obra, explicant-me la magnitud amb què vós, com a editor i director, l'heu sabut deixar a punt de presentar al públic, i també per a complaure aviat el meu interès de sentir ressenyar el seu contingut. Seieu aquí al meu costat, bon amic! Reposeu i parleu-me del número mil·lenari del periòdic, descrivint-me'l tal com demà sortirà a la llum, que ja no ha d'ésser per als meus ulls!

I els dos companys s'apostaren l'un vora l'altre, tremolant ambdós. Groll frisava per poder-se expressar i Alier estava enquistat amb el motiu que no gosava descobrir en la conversa.

— Parleu-me del vostre periòdic, Alier!, del vostre periòdic que considero, també, com a meu, havent estat jo un dels seus fundadors, col·laborant-hi amb els meus dibuixos durant anys seguits, des del primer número, constantment, fins que me'n va privar la ceguesa! Oh, quin goig quan jo podia dibuixar, intervenint en la vostra obra amb tant d'èxit com hi col·laborava! ¿Recordeu que moltes vegades, sols per un treball meu, s'exhauria l'edició del número? Jo sí que ho recordo, sí! I vós no podeu oblidar-vos-en, com a mi la ceguesa tampoc no ha arribat a fer-me desinteressar del nostre periòdic!

L'oient va fer una nova extremitat, mentre el cec continuava amb relació de l'ànima:

— Cada setmana, de seguida que apareix el número, me'n porten un exemplar, i el palpo amb mans que senten la frescor de la tinta en els gravats, i fins em sembla que conec els dibuixos... Després, la meua muller me'l llegeix... Però, ¿què us passa, Alier, que sospireu i percebo que esteu contorbat?...

L'editor va tornar a donar-se un cop al front.

— Per vós, m'he trobat en un compromís!... Em trobo en un compromís!...

— Per mi? Valença del diable! —va exclamar Groll— ¿Potser als moderns redactors del vostre periòdic els sap greu que se'm consideri, i voldrien deixar-me en complet oblit? Però jo, si hi veiés, malalt i tot com estic, i amb tant de temps que ha transcorregut d'ençà que no puc dibuixar, encara refermaria la meua celebritat d'artista! Ara endevino la causa del silenci que se'm va fent en el periòdic!

— No és això!... No és això! responia el company, tremolant com fulla en arbre remoguda pel vent.

— No pot ésser altra cosa! —persistia implicant l'orb, fregant-se els ulls, com amb intenció de treure's un vel—. Per desgràcia, resulta cert el que diu el meu nebot, també fent-se partidari de les modernes tendències de darrera hora!... Ja pressento per què heu vingut a visitar-me: per disculpar-vos davant meu demostrant-me que serà a disgust vostre que demà el número extraordinari surti sense constar-hi ni el meu retrat!

L'acusat volia contestar, però sols pogué exhalar un gemec, i, vençut per l'excitació, va caure a terra en un atac de nervis.

— Alier!... Alier!...—cridava Groll, alçant-se de la cadira per encorbar-se, palpant en les tenebres, plorant—. Auxili!... Auxili al pobre Alier!...

El vell orb s'entrebancà amb el cos de l'amic i va caure-hi damunt eixancarrat. L'antic dibuixant cavalcava llastimosament en l'editor com una caricatura tràgica.

TEMOR DE LA MORT

Si veieu una fossa oberta, penseu que la mort us espera.

Llavors, tement trobar-la per la vostra via, o, millor dit, tement per a vosaltres mateixos, cercareu un lloc on poder-vos guardar de la vostra enemiga.

No us tanqueu en cap castell de portes ferrades, perquè —com l'antic condemnat Ugolí— finiríeu vençuts per la set i la fam; ni us construïu cap torre per a realçar-vos escalant els núvols, que el llamp vindria a coronar-vos, o bé, atrets per la profunditat de l'abisme, perdríeu la serenitat i cauríeu al fons, com Solness.

Oh, desventurats humans! Oh, éssers porucs que, sols amb la temor de morir, ja us sentiu orfes de tot goig que ens dona l'existència! Guaiteu la fossa oberta a tota hora i penseu en la mort, aquesta incansable dallaire que eternament va segant vides, sense compassió; aquesta força destructora que es remou en les ones de la mar tempestuosa i que brilla en les flames de la foguera i en l'acer dels punyals i de les espases!

El seu vol és més lleuger que el del mateix llamp, i el seu esforç és més potent que el d'un Hèrcul obrant amb la voluntat d'un Prometeu.

Entra a la cabana del pobre i al palau del ric, sempre amb igual majestat; estronca els pits de les mares i escanya els infants innocents.

Té tanta influència en nosaltres que, sols tement-la, ja ens fa esclaus d'un mal destí.

Oh, malaurats germans que féu via cap a la fossa oberta, cap a la mort! On podreu trobar l'ansiat refugi? Quina serà la vostra sort?... D'ençà del jorn de la vostra naixença, d'ençà que exhalàreu el primer plor, que la condemna pesa en vosaltres, despertant-vos el desig de viure, que us ha d'ensenyar a desafiar els perills. I com que no us podeu lliurar de la mort, no us resta altra esperança que la d'existir la major part de temps possible, treballant en bé d'una bona obra, per tal que els vostres germans us apreciïn i vetllin per a vosaltres. Per a obtenir el premi de la immortalitat es deu ésser fort; per a viure ens devem fer dignes de la vida.

AL·LEGORIA DE COM S'OFEREIX LA DONA A L'HOMME

La vulgar prostituta, aquesta femella almoniera de goig que us està esperant darrera la porta d'un pis, si no surt al balcó a cridar-vos o no davalla fins al carrer a agafar-vos pel braç quan passeu, té la seva especial manera de saber oferir-se al mascle que la desitja. Ella es presentarà a la vostra vista mostrant tots els atractius de què l'ha dotada la natura, i remourà el cos, incitadora, fent-se vivent valor tributat al vostre afany en ple domini. Amb tal objecte podreu arribar a conèixer el goig de tenir una fembra sotmesa a la vostra necessitat sexual, els qui us trobeu en la dissort d'ésser lletjos o estrafets, o bé els qui, essent pobres de cabals, no reünien prou qualitats per a conquerir una dona estimada. Però si sou somiadors i en la prostituta cerqueu una afavoridora que en la sublimació de l'acte carnal compregui els vostres anhels i gaudeixi amb vosaltres, no us abandoneu a posseir-la, perquè us sadollarà un desig per encendre-us uns altres de més forts i martiritzadors, i sols vindrà a fer-vos conèixer la vostra desventura d'esperits condemnats.

L'amant o amistançada, si no sent tal com sentiu per a ésser la companya que somnieu, almenys té la traça de saber fingir-ho. L'amant, segons la persona amb qui tracta, juga la seva manera distintiva de parlar, de vestir i de despullar-se, i tampoc mai no es mostra ni es lliura mai igual al voler del company al qual es tributa. Aquesta reina de la gràcia apresca, aquesta gran comedianta de l'amor, és la millor dona per al plaer, perquè és la que afalaga els sentits; i no us podreu alliberar de la seva influència els qui passeu per aquest món emportats per la força d'un cor ardent en via d'una ment fantasiadora. Encara que l'amant us traïxi en la dignitat d'homes; encara que sabéssiu que el seu cos fos com el de la serp i que en els seus llavis hi hagués la fibla de l'escorçó, ondularia al vostre esguard tan atraient i us somriuria tan simpàtica que l'abraçaríeu i la besaríeu.

Les verges tímides no s'ofereixen mai; sempre són violades. Elles, en la nit de núpcies, desitjant, no volen consentir a saber allò que de solteres les preocupava amb tant d'interès, desvetllant el misteri de la seva vida; s'espanten, ploren i fins es rebel·len, defensant-se, com si haguessin estat sor-

preses per un lladre de l'honor; a l'endemà ja els sembla la cosa més innocent, si és que no la tenen ja en menyspreu, i la sensació del goig real poques vegades les arriba a correspondre en el seu ideal d'amor.

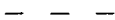
La majoria d'aquestes dones sols es fan mares per a distreure l'avorriment del matrimoni; es lliuren indiferentment al seu mascle, que les posseeix sense il·lusió ni plaer, i això ocasiona a alguns marits la necessitat de tenir una amant, en perill de pertorbar la pau de la família; la minoria d'elles esdevenen les prudents i resignades mullers que compleixen en el seu estat com amb una obligació imposada per un deure que els fa lícit de viure en companyia d'un home.

Entre les bones filles que en ésser a l'edat del casament els arriba aquella hora de saber correspondre per amor, avantatjant-se en dones, sacrificant la donzella, floreixen com a exemple isolat les conscients i les heroïques, que tant per estimació com per enardiment d'esperit es reconeixen i es consideren en tot el que són i representen per al seu mereixedor, amb els mateixos sentiments d'humanitat ajuntant-se. Aquelles es lliuren voluntàriament, perquè saben que elles, en la unió, han d'ésser la digna companya de l'home que també obtenen consagràt en complement de goig i fe.

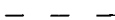

LEMES I EMBLEMES

La llegenda és una filla natural de la història, de la qual la seva mare es veu obligada a servir-se quan els hereus legítims no poden acompanyar-la.

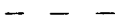
Hi ha literats de la política i polítics de la literatura. Els uns són idealistes estimuladors d'un partit o d'una causa. Els altres s'estimulen ells mateixos, tractant de formar un partit entre les causes de l'ideal.

Pal de telègraf — Arbre del progrés.

En cada nació hi ha una sèrie de gallarets transcendents que per ells és que es mou el món i avança la humanitat. I el més important és que aquests semidéus no solen estar d'acord uns amb altres.

No hem de témer els inventors de la mentida, sinó els exageradors de la veritat (1).

Sóc l'home de més bona fe, i per tant vaig pel món amb un enorme dipòsit proveït de creences. En tinc en tot sentit i de tota qualitat. Crec,

(1) Aquest lema fou publicat canviant "inventors de la mentida" per "mentiders".

primerament, en la justícia social, que ja és creure; crec amb gran cor en la noblesa de la intel·ligència i en la constància de l'amistat, que fortifica la virtut de la paraula amb la consistència del fet; i, si tant volguéssiu, podria demostrar-vos que fins arribaria a creure que pot sostenir-se un castell de cartes en plena força de l'huracà.

— — —

L'amistat (si és que tenim la sort de poder creure en ella) no s'ha de resoldre essent uns perfectes elàstics, ni una joia arqueològica o solament un conjunt de lletres.

— — —

Qui escriu per a donar gust a una època perilla de morir amb ella. Encara que una època pugui fer un escriptor, més val que un escriptor faci una època.

— — —

Les obres, en arribar a la condició de bones, augmenten d'importància davant del públic segons l'interès, el talent i l'habilitat del crític en judicar-les.

Totes les obres en prosa es podrien posar en vers, però hi ha moltes obres en vers que no es poden posar en prosa.

— — —

Feu vida entre gent que parli malament i acabareu no sabent parlar. Tracteu persones insípides i vosaltres anireu descendint a la categoria d'elles. Els que porteu en vosaltres aspiració heròica, sols entre els grans acostumareu a sentir-vos importants.

— — —

És terrible petulància que un escriptor consagrat, per a elogiar l'obra d'un principiant, digui: "Jo la signaria".

— — —

En una població on la coneixença vulgar, sentint parlar la gent pel carrer, us faci comprendre de qui es tracta, ai de la coneixença espiritual!

— — —

Món esperit és un conjunt de forces / que frisen per la seva llibertat.

— — —

En crítica no s'ha d'admetre perdó de jutge ni elogi de commiseració: quan no es pot rebre distinció d'honor, s'ha de voler ésser sentenciat.

— — —

Ets un bon home i, no volent resignar-te a ésser un anònim en la teva fe, expresses la vehemència de l'ideal escrivint. A alguns dels teus amics no els plauen les teves obres, més per prudència en allò que ells respecten la teva bondat, i a l'ensems tement disgustar-te, s'abstenen de manifestar-te el seu parer; altres te reconeixen talent, però creient que els elogis feririen la teva modèstia, tampoc no te'n parlen. Uns i altres, abans que et retreguin

una expressió dels teus llibres, primerament te comentaran el darrer article polític que han llegit, o bé et faran a saber que qualsevol altre escriptor publica firmant amb aquest o aquell altre pseudònim. Tu no els preguntes, perquè comprens que la interrogació ja s'ha avençat amb el teu treball. I en el teu cap i en el teu cor posa el silenci, oh bon home d'ideal franc i expansiu, entre els teus goigs i les teves penes; el silenci, que per ell deixaràs d'ésser bo i d'ésser modest.

— — —

L'amor d'home i dona sol ésser la força instintiva del sexe; l'amistat sempre és filla de la reflexió i de la comunió de dos esperits que es comprenen i es completen.

La dona, com a fembra en si, més aviat és enamorada que amiga; s'apassiona més que medita; s'enlluerna més que s'il·lumina, i més aviat arriba a lliurar-se que a tenir confiança. És cosa absurda, però real, que home i dona s'aparellin il·lusionadament i dormin tots dos en un mateix llit sense encara haver arribat —i potser sense haver d'arribar mai— a una íntima comunió.

— — —

N'hi ha que han nascut per a ésser víctimes i altres per a representar-ne el paper.

— — —

En la nostra bondat moltes vegades també sol haver-hi un rastre d'hipocresia que ens traeix a nosaltres mateixos.

Un amic t'invitarà a anar a casa seva. Tu, que no pots comprar-te un vestit nou, i, a més a més, tens la pena d'haver de portar les sabates estripades, te n'excusaràs. L'amic te comprendrà, i et decidirà a anar-hi, al·legant que la seva família considera bé i no retreu misèries que perjudiquen l'home de talent. Te rebran amb gran satisfacció, tractant-te amb molta amabilitat, certament; però de seguida que hakis marxat i s'expressin entre ells l'opinió que els has merescut, aquell amic que t'ha invitat serà el primer a dir: "Molt intel·ligent, molt bon xicot, un sant en persona; però és tan deixat que no té mirament en el vestit ni a canviar-se les sabates".

— — —

Exhumar el passat, en la vida privada, és com recordar allò que sembla no haver estat, i exhumar-lo en la vida pública sol ésser retreure allò que el món ja no recorda o no vol recordar.

— — —

No hi ha res més trist que una reivindicació pòstuma.

— — —

Si algú et vol imposar la seva vanitat tira-li el teu orgull damunt.

— — —

Hi ha execucions que resulten homenatges, així com hi ha homenatges que es converteixen en execucions, perquè maten l'individu, moralment.

— — —

Més que la complicació de la senzillesa, m'agrada la senzillesa de les coses complicades.

— — —

Més val ésser omès que oblidat.

— — —

La bellesa limita amb el ridículisme.

— — —

Abans que confondre'ns en la formació d'un concert monòton més val distingir-nos essent nota discordant.

— — —

Trenta anys d'amistat constant de dos artistes, creient sempre amb digna fe l'un en l'altre, són el més important elogi de les seves personalitats.

— — —

Quan l'amistat amenaça ruïna no hi valen puntals.

— — —

No hi ha idea sense contradicció ni home sense enemic. Però, digueu-me: És necessari no tenir contradients ni enemistats?

— — —

Diem mal dels deutors, i, no obstant, per a ésser necessari en el món, hom ha de deure.

— — —

Un rei que tota la seva actuació es resolia amb signar documents i assistir a festes, una vegada, davant del seu seguici en el moment d'haver de posar el seu nom, es va trobar que s'havia deixat l'estilògraf, i un periodista que estava present li va oferir el seu. El rei l'acceptà. El president de ministres, que acompanyava sa magestat, fou qui volgué tornar l'estilògraf al periodista, i digué solemnement al servidor: "Tingui. Des d'aquest moment, aquesta ploma és històrica". Artistes i homes de ciència, màrtirs i herois: ¿què signifiquen els vostres mèrits i els vostres afanyes, en aquest món d'ambicions, si la glòria és tan fàcil i profitosa que la podria mercadejar un frabricant d'estilògrafs que qualsevol rei es dignés fer-los històrics abans de posar-los a la venda?

— — —

Intel·ligència, bellesa i bondat. Aquests tres dots, quan es reuneixen en la virtut d'una persona, fan d'ella una creació que mostra el signe expressiu en el qual la natura ha volgut obrar i es digna parlar amb la valor de la seva essència, bategant-li l'anima.

PLÀCID VIDAL